

ANALYSING THE FILM “COLD EYES” (GAM-Sİ-JA-DEUL) IN THE CONTEXT OF SURVEILLANCE SOCIETY

GÖZETİM TOPLUMU BAĞLAMINDA “GİZLİ TAKİP” (GAM-Sİ-JA-DEUL) FİLMİNİN ANALİZİ

Mehmet Yiğit Çekilmez*

DOI: <https://doi.org/10.69999/emedi.1485751>

MAKALE BİLGİLERİ

Araştırma Makalesi
Research Article

Article / Makale:

Send / Gönderim: 28.05.2024

Appraisal / Değerlendirme: 05.06.2024

Accept / Kabul Tarihi: 12.12.2024

Sayfa: 205-223 / Page: 205-223

Anahtar Kelimeler:

Gözetim, Gözetim Toplumu,
Panoptikon, Süper Panoptikon,
Sinema

Key Words:

Surveillance, Surveillance
Society, Panopticon, Super
Panopticon, Cinema

ÖZET

Gözetim olgusu, insanlık tarihi boyunca iktidarların toplum üzerinde sahip olduğu kontrol ve denetim mekanizmasının devamlılığını sağlamak amacıyla sıklıkla kullandığı önemli araçlardan birisidir. Devletlerin tarih sahnesine çıkmaya başladığı süreç içerisinde gözetim, genellikle casusluk faaliyetleri için başvurulmuş bir yöntem olur. Zaman içerisinde iktidarlar, gözetim olgusunun iktidarın devamlılığı ve toplumsal kontrol konularında önemli bir araç olabileceğini fark ederler. Bunun sonucunda gözetim, iktidarın devamlılığını sağlamanın yanı sıra toplumu kontrol etmek ve denetim altında tutmak amacıyla kullanılan bir araç haline gelir. Zaman içerisinde meydana gelen toplumsal ve teknolojik gelişmeler gözetim toplumunun ortaya çıkmasına neden olur. Bu çalışmada Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminin gözetim toplumu bağlamında analizi gerçekleştirilmiştir. Filmin analizi gerçekleştirilirken içerik analizi yönteminden yararlanılır. Çalışmanın amacı gözetim toplumunun film içerisinde ne şekilde ele alındığının ortaya çıkarılması ve gözetleme eyleminin toplumlar üzerinde yaratmış olduğu etkinin filmdeki bulgular aracılığıyla ortaya koyulmasıdır. Çalışmada Gizli Takip filmin seçilmesinin nedeni yapılan literatür taraması sonucunda bu filmle ilgili bilimsel bir çalışmaya rastlanmamış olmasıdır. Gerçekleştirilen bu çalışmayla birlikte literatüre özgün bir akademik eser kazandırılması hedeflenir.

ABSTRACT

The phenomenon of surveillance is one of the important tools that governments have frequently used throughout human history to ensure the continuity of the control and supervision mechanism they have over society. During the process in which states began to enter the historical scene, surveillance was generally a method used for espionage activities. Over time, governments realized that the phenomenon of surveillance could be an important tool in the continuity of power and social control. As a result, surveillance became a tool used to control and monitor society as well as to ensure the continuity of power. Social and technological developments that occurred over time led to the emergence of a surveillance society. In this study, the film Secret Surveillance (Gam-si-ja-deul) was analyzed in the context of a surveillance society. The content analysis method was used while analyzing the film. The aim of the study was to reveal how the surveillance society was addressed in the film and to reveal the impact of the act of surveillance on societies through the findings in the film. The reason for choosing the film Secret Surveillance in the study was that no scientific study was found on this film as a result of the literature review. With this study, it is aimed to contribute an original academic work to the literature.

* İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0002-7989-163X, cekilmez94@gmail.com

Giriş

Gözetim olgusu, devletlerin tarih sahnesine çıkmaya başladığı dönemden itibaren iktidarlar tarafından çeşitli amaçlar için kullanılan bir araç olarak varlığını günümüze kadar sürdürmeyi başarır. Sözü edilen dönem içerisinde genel olarak casusluk faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla yararlanıldığı gözlenen gözetim kavramı, zaman içerisinde iktidarların hem kendi varlıklarının devamının sağlamak hem de toplum üzerinde kontrol ve denetim mekanizması tesis etmek amacıyla kullandıkları bir araç haline dönüşür. Tarihsel süreç içerisinde meydana gelen teknolojik toplumsal ve siyasi gelişmeler sonucunda gözetim olgusu dönüşüm geçirir. Bu dönüşümün gerçekleşmesindeki en önemli etken ise enformasyon teknolojilerinin ortaya çıkmasıdır. Bu teknolojilerle beraber gözetim eyleminin yönü ve biçimi hızlı bir biçimde değişime uğramaya başlar. Gözetim toplumu da meydana gelen bu değişimler sonucunda ortaya çıkar. Jeremy Berthnam'ın panoptikon modelinden esinlenilerek panoptikon toplumu olarak da adlandırılan gözetim toplumunda iktidarlar, toplumu kontrol etmek ve denetim altında tutmak amacıyla toplumdaki her bireyi başta kitle iletişim araçları olmak üzere çeşitli aygıtlar ile gözetime tabi tutar. Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşme neticesinde gözetim toplumu süperpanoptikon, sinoptikon ve omniptikon gibi türler ortaya çıkar. Bu türlerin hepsi gözetim toplumunu ifade etse de bu türler gözetimin kapsamındaki değişime bağlı olarak isimlendirilir. Günümüzde başta sosyal medya uygulamaları olmak üzere ortaya çıkan yeni medya teknolojileri ile gözetim kavramı, organik yaşamın da ötesine geçerek dijital boyuta taşınır. Gözetim olgusunun kapsamının bu ölçüde genişlemesinin yeni medya ve yapay zekâ teknolojilerinde inanılmaz boyutlara varan gelişim hızıdır. Sözü edilen teknolojilerin gelişim düzeyleri bu hızla artmaya devam ettiği takdirde Dünya'nın küresel bir gözetim alanı haline gelmesi ihtimali oldukça yüksektir.

Bu çalışmada Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminin gözetim toplumu bağlamında analizi gerçekleştirilecektir. Filmin bu bağlamda analizinin gerçekleştirilmesi için içerik analizi yöntemi tercih edilir. Bu yöntemin tercih edilmesinin nedeni, çalışmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için uygun niteliklere sahip olmasıdır. Çalışmanın amacı ise film içerisinde gözetim olgusuna dair bulguların tespit edilerek, gerçek hayatta var olan gözetim toplumu ile bağlantı kurulması ve bu toplum türünün özelliklerinin yaşam üzerindeki etkilerinin örneklem olarak seçilen Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filmi üzerinden ortaya koyulmasıdır. Örnek olarak bu filmin seçilmesinin nedeni için çalışmanın gerçekleştirilmesi adına gerekli kriterleri karşılaması ve yapılan literatür taraması sonucunda bu film hakkında herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmamış olmasıdır. Bu çalışmayla birlikte hem Güney Kore sinemasının gözetim toplumuna bakışının yansıtılması hem de literatüre nitelikli bir akademik çalışma kazandırılması hedeflenir.

Gözetim Kavramı

Gözetim, günümüz enformasyon çağında insan yaşamının her alanına yayılmış durumda olan, günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş bir kavramdır. Bu kavram ile ilgili literatürde yer alan birçok tanım mevcuttur. Bu tanımlardan birisinde gözetim, polisiye, güvenlik, istihdam, ticaret, yönetim gibi çok çeşitli alanlara ait kurumlarca, sürekli genişleyen bir kapsam ve yoğunlaşmayla kişisel verilerin elde edilmesi, biriktirilmesi; analiz ve senteze tabi tutulması şeklinde tanımlanır (Çatalbaş,S. & Kaya,B. ,2017 :24). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere gözetim birçok alanda çeşitli amaçlar için kullanılan kontrol ve denetim mekanizmasıdır.

Gözetim olgusu, bir denetleme mekanizması olarak tarihsel açıdan oldukça eskiye dayanır. Eskiden askeri amaçla casusluk şeklinde gerçekleştirilen gözetim, özellikle modern devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte gözetim pratiklerinin biçimsel olarak değişime uğrar. Gündelik yaşam içerisinde gelişen ağ ve iletişim teknolojileriyle birlikte gözetim daha kolay icra edilen bir eylem haline gelir.

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli şekillerde gerçekleştirilen gözetim enformasyon teknolojileriyle birlikte doruk noktasına ulaşır. Bu nedenle günümüz toplumları gözetim toplumu olarak gözetim toplumları olarak adlandırılır. (Tümürtürkan, 2010:3).Günümüz toplumlarında iktidarlar, bireylere geniş bir özgürlük alanı tanımış gibi görünse de sözü edilen bu alan esasında iktidarın toplumdaki bireyler için yaratmış olduğu bir illüzyondan ibarettir.

Bireyler dünyaya geldikleri andan itibaren hayatlarının her aşamasında sistematik olarak kayıt altına alınarak iletişim ve eylemleri denetlenmeye başlanır. Sözü edilen bu süreç enformasyon gözetimi olarak adlandırılır. Bu nedenle gözetim olgusu, hem toplumsal denetim hem de iktidar ve egemenlik ilişkileriyle doğrudan bağlantılıdır (Dolgun, 2005: 14). Bu açıklanan bilgilerden yola çıkarak, gözetimin gücün korunması ve sürekliliğinin sağlanması için iktidarlar tarafından sık sık kullanılan bir aygıt olduğu sonucuna varılması mümkündür.

Gözetim toplumunun özelliklerinden birisi denetimin içselleştirilerek kendi kendine gözetime dönüşmesidir. Bunun yanında, reddedilemez bir şekilde gözetleme prensibi olarak panoptikon kabul edilir (Çatalbaş,S & Kaya, B, 2017:23). Bu şekilde gözetim toplum tarafından kanıksanarak gözetim normal bir eylemiş gibi toplumdaki bireyler tarafından uygulanabilir. Bunun sonucunda toplumda her bireyin birbirini gözetleme eğiliminde olduğu toplumda paranoyaya sebep olan bir tekinsizlik ortamı yaratılmış olur.

Günümüzde gözetimin sınırları tarihte hiç olmadığı kadar geniş bir alana yayılır. Kamusal alanların yanı sıra özel alanlarda iktidarlar tarafından birer gözetim alanı olarak görülür. Bu durum toplumda var olan bireyler üzerinde birtakım etkilere sebep olur. Enformasyon teknolojileri aracılığıyla iktidarlar tarafından gözetime tabi tutulan bireyler adeta panoptikonda hapsedilmiş mahkûmların yaşadıkları benzer bir

sürece maruz kalırlar. Bahsedilen bu iki gözetim biçimi arasındaki fark ise enformasyon teknolojileri ile yapılan gözetimin mekândan bağımsız olarak toplumun geneline yayılmasıdır. Bu durum bireylerde sürekli gözetlendiğine yönelik düşünceleri de beraberinde getirir. Bireylerde oluşan bu düşünceler, davranışlarında ve eylemlerinde temkinli olmalarına sebep olur. Bu durum toplum içerisinde tek boyutlu davranış biçimini daha baskın hale getirir. Gözetimle birlikte bireyin her anı görünür kılınarak ve bireye ait her türlü bilgi edinilerek, bilgisi edinilen kişiler üzerinde denetim kurulması sağlanır.

Gözetim olgusu ilgili ilk bilimsel ve sistematik çalışmalar sosyal bilimlerin ortaya çıktığı, toplum ve birey kavramlarının önem kazandığı bir dönemde gerçekleştirilmeye başlanır. Birçok düşünür ve bilim adamı bu konu üzerine kuramsal yaklaşımlar üreterek gözetim olgusu ile ilgili kuramsal bir zemin oluşturmayı başarırlar.

Gözetim İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

özetim konusuna, ilk olarak vurgu yapan Karl Marx'a göre gözetim, emek ve sermaye arasındaki mücadelenin bir unsurudur. Köleliğin ortadan kalkması ve kapitalizmin gelişimine paralel olarak, emeğin eski yöntemlerle sürdürülmesi imkânsız hale gelir. Biçimsel olarak özgürleşmiş olan işçilerin düşük maliyetle en yüksek üretimi sağlayacak şekilde çalıştırılabilmeleri için yöneticiler işçileri denetleme gereği duyarlar. İşçileri fabrikalarda ve atölyelerde bir araya getirme fikri, teknik verimliliği en üst düzeye çıkarmanın makinelerin tam kullanımını sağlamanın bir yolu olarak görülür. Oysa Marx'a göre, fabrikaların kullanımı ve işçilerin faaliyetlerinin gözetimi, emeğin disipline edilmesi açısından oldukça önem taşır. Marx bu yaklaşımını Kapital'de gözetimin sermayenin işlevi haline geldiğini ve kapitalist işlev olarak özel nitelikler kazanmış olduğunu ifade eder (Marx,K. 1975 :65 akt; Çatalbaş & Kaya, 2017:25). Marx'ın öne sürmüştüğü bu eleştirel yaklaşımla gözetimin işgücünün en az maliyetle verimli bir şekilde kullanılması adına gerçekleştirdiğini belirtilir. Düşünür bu olguya emek sermaye, işçi ve işveren yönünden ekonomik temelli bir yaklaşım geliştirir.

Max Weber ise rasyonel örgüt modeli olarak gördüğü bürokratik yönetimlerin özelliklerinden birinin ayrıntılı kayıt ve dosyalama olduğunu belirtir. Weber'in verimliliği azamiye çıkarttığını söylediği bu bürokratik sistem, aslında azamiye çıkartılan bir toplumsal denetimdir (Weber,1996: 98). Weber ortaya koyduğu bu anlayışla döneminde hâkim olan bir gözetim türü olan bürokratik gözetimi ön plana çıkarır. Kişilerin bilgileri kayıt altına tutulur, dosyalanır ve arşivlenir. Düşünür verimlilik üzerine inşa edilen sözü edilen gözetim sisteminin esasında toplumsal denetimin sağlanması başvuru bir araçtan ibaret olduğunu savunur

Gözetim ile yapılan kuramsal çalışmalar ile meydana gelen teknolojik, toplumsal ve siyasal gelişmeler, gözetim toplumu kavramının doğmasına neden olur. Gözetim toplumu ortaya çıkmasından günümüze kadar olan süreçte gözetim anlayışında dönüşümler yaşanır ve toplumsal yapılar köklü bir şekilde

değişime uğrar. Gözetim olgusunun toplumsal bir nitelik kazanmasında hiç şüphesiz ki enformasyon teknolojilerindeki gelişmelerin rolü oldukça büyüktür.

Gözetim Toplumu

Toplumsal denetimi sağlamada kullanılan başlıca araçlardan birisi de gözetimdir. Gözetim olgusunun tarihi insanlık tarihi kadar eski olmasına rağmen, gözetim toplumu terimi literatüre ancak. Gözetim toplumu kavramını ilk olarak, Gözetim Toplumu: 1984 Tarzı Tekniklerin Tehdidi başlıklı makalesiyle 1985 yılında Gary T. Marx tarafından kullanılır. Sonraki yıllarda gözetim toplumu terimine, David Flaherty'nin Gözetim Toplumunda Mahremiyetin Korunması adlı makalesinde ve Anthony Giddens'in çeşitli yazılarında rastlanır. Görüldüğü üzere gözetim toplumu kavramı enformasyon çağıyla birlikte çeşitli bilimsel ve akademik çalışmalar içerisinde yer almaya başlar. Yeni medya teknolojileri ve sosyal medya uygulamalarındaki gelişmeler ve bu teknolojilerin küresel çapta yayılmasıyla beraber gözetim anlayışında olduğu gibi gözetim toplumunda da köklü değişimler meydana gelir. Bunun sonucunda gözetim toplumunu konu alan çok sayıda akademik çalışma gerçekleştirilmeye başlanır. Sonuç olarak gözetim toplumu her geçen gün kuramsal açıdan daha fazla zenginleşmeye devam eder.

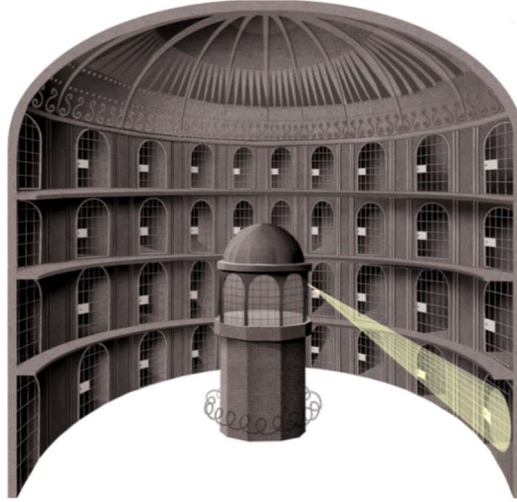
Gözetim toplumu denince akla gelen en önemli kavram ise, toplumsal denetimdir. Toplumsal denetim iktidar tarafından iki şekilde gerçekleştirilir. Bu yöntemlerden ilki toplumsal düzene zarar vereceğine inanılan bireylerin, istenmeyen hareketleri yapmalarını engelleyecek şekilde konuşlandırılmasıdır. Bir diğer yöntem ise bireylerin yapmaları istenilen hareketlere teşvik eden bir konuma yönlendirilmesidir (Bauman,1998:19). Toplumsal denetim her ne kadar toplumun güvenliği ve sürekliliği için gerçekleştirildiği öne sürülse de aslında bu denetim biçimi iktidarın devamlılığının sağlanması yapılmış olan toplumu bu çıkar doğrultusunda dizayn etme hamlesidir.

Gözetim toplumu, tıpkı diğer toplum yapıları gibi dinamik bir yapıya sahip olmasından dolayı başta enformasyon teknolojilerindeki meydana gelen gelişmeler olmak üzere çeşitli nedenlerle zaman içerisinde dönüşüme uğrar. Süper-panoptikon, sinoptikon ve omniptikon gibi yeni türlerin ortaya çıktığı gözetim toplumunda, gözetim biçim, yön ve kapsam bakımından ciddi bir dönüşüme uğrar. Gözetim toplumunun uğradığı dönüşümün boyutlarının anlaşılması adına çalışma içerisinde panoptikon, süper-panoptikon, sinoptikon ve omniptikon kavramlarına kısaca değinilecektir.

Panoptikon, Süper-Panoptikon, Sinoptikon ve Omniptikon Kavramları

Gözetim toplumu meydana gelen teknolojik toplumsal ve siyasi gelişmeler sonucunda dönüşüme uğrar. Bu toplum türünün geçirdiği dönüşüm süreci, panoptikon, sinoptikon ve omniptikon toplum yapılarının ortaya çıkmasına neden olur. Bu kavramlar gözetim olgusunun geçirdiği değişimin kanıtı niteliğindedir. Foucault tarafından literatüre kazandırılan gözetim olgusunun temeli Bentham'ın panoptikon modeline dayanır.1785 yılında Mimar Samuel Bentham, kardeşi Jeremy Bentham ile birlikte bir hapisane

tasarımı yapmaya başlar. Bu mimari çalışmanın düşünsel felsefesinin sahibi Jeremy Bentham olduğu için panoptikon onun ismi ile özdeşleşir. Panoptikon kelimesi pan ve opticon olarak bilinen iki farklı sözcükten türetilir. Pan kelimesi bütün anlamına gelir, opticon ise gözlemlemek anlamına gelir. Tüm bu nedenlerden ötürü Bentham'ın hapisane mimarisi modeli bütünü gözlemek anlamına gelen panoptikon adını alır (Özdel,2012:23). Panoptikon toplumu bu hapisane modelinin tüm topluma uyarlanmasından ibarettir. İktidar gözetleme kulesinde gözetleyen kişi olarak toplumsal denetimi gerçekleştirir. Bunun sonucunda iktidar kendi çıkarları adına toplumsal kontrolü sağlamış olur.

Resim1: Panoptikon Tasarımı <https://www.nytimes.com/2013/07/21/books/review/the-panopticon-by-jenni-fagan.html> .

Erişim Tarihi:26.01.2024

Hapishanenin temel mantığı görünmeden gözetleme ilkesine dayanır. Hapishane binası gözetleyen iktidarın merkezde olabilmesine ve her şeyi gözetleyebilmesine olanak verecek şekilde yuvarlak bir formda tasarlanır. Bu sebeple mahkûm sürekli izleniyor hissine kapılır ve buna uygun davranışlar sergiler. Gözetleme kulesi mahkûmlar için görünmez bir iktidardır. Görünmeden gözetleme yöntemi sayesinde gözetleme kulesinin içerisinde mahkûmları gözetleyen bir kişi olmasa dahi panoptikonda bulunan mahkûmlar sürekli gözetlendiğini düşünerek kendini otoritenin arzuladığı biçimde kurallara uygun olarak disipline eder.

Foucault'ya göre görünürlük bir tuzaktır. Panoptikon'da mahkûm, gözetlenmesine karşın kendisini gözetleyen kişiyi görme şansına sahip değildir. Bunun yanında gözetleme kulesinde onları gözetleyen bir kişinin olup olmadığı da mahkûmların zihinlerinde şüphe uyandırır. İçinde bulunan bu durum mahkûmlarda paranoya oluşmasına sebebiyet verir. Panoptikon modeli hapishanede mahkûmlar bir bilginin nesnesidir ancak bir iletişimin öznesi konumunda değildir. Panoptikon'un büyük etkisi de buradan kaynaklanır (Foucault,1992:297). Bu sayede hapishanede çok daha az görevliyle çok daha verimli bir disiplin sistemi oluşturulur.

Foucault bu görünürlüğü içerisindeki hücreleri birer kafes olarak tanımlar ve ona göre ne kadar kafes varsa o kadar da tiyatro sahnesi vardır. Fakat bu oyunda herkes tek başınadır ve oynadıkları bireysel oyunlar sürekli görünür durumdadır (Foucault,1992: 295). O zamana dek gerçekleşen kapalı ve karanlık hücre algısının tersyüz edildiğini savunan düşünür bu durumu şu cümlelerle açıklar:

“Görünürlük bir tuzaktır. Hücre içinde olanlar yan hücrede kimin ne yaptığını görememektedir. Buradaki gözetimin esası görünür olma, ama görememektir. Görünmezlik düzenin güvencesidir. Bu sayede nerede gözetim yapılıyorsa orada kuralların dışında hareket edilmeyecektir” (Foucault 1992: 295)

Foucault’ya göre panoptikon, iktidarı otomatikleştirip bireysellikten çıkarır. İktidar ilkesinin otomatik hale gelmesiyle birlikte düzeni sağlamak için güç kullanmaya gerek kalmaz. Bunun yanında denetim mekanizması kişiye bağlı olarak işlemez; çünkü kulede kimin izlediği önemli değildir. Kulede bir izleyenin olduğunun bilinmesi ya da sanılması, sonuç olarak izleyenin olduğu düşüncesi sistemi devam ettirir. Bu sistemi devam ettiren, izleyenin bakışının içselleştirilmesidir. Bunun sonunda herkes kendi kendini gözetleme noktasına varır (Kesim Güven,2007:87-88). Panoptikon toplumunda yaratılan bu durum gözetleme ve gözetlenme durumunu sürekli hale getirir. Herkes kendisini bir denetim mekanizması olarak görmeye başlar. Bunun sonucunda toplum içerisinde paranoya ve tekinsizlik durumu baskın hale gelir.

Panoptikon ilk başta bir hapisane tasarımı olarak ortaya çıktıysa da kapitalizm içerisinde hemen her alanda kitleleri otomatikleştirmek ve yönetebilmek adına kullanılır. Panoptikon sadece cezalandırma amaçlı oluşan bir mimari tasarım olarak değil, pek çok alanda uygulanmak üzere üretilen bir düşünsel sistemdir. Günümüzde hastaneler, okullar, adliyeler, çeşitli devlet daireleri gibi sayısız mimari tasarımda kullanılmasının yanı sıra panoptikon araçları çeşitlendirilerek, gözetim olgusunun yaşamın her alanına yayılması sağlanır. Güvenlik kameraları, kredi kartlarının arkasındaki manyetik bantlar ve siber uzay bu çeşitlilikten sadece bir kaçıdır (Kesim Güven ,2007:90). Bir hapisane modelinin uyarlanması sonucunda ortaya çıkan panoptikon modeli, teknolojik, toplumsal ve kültürel gelişmeler sonucunda dönüşüme uğrar. Bu dönüşüm, dijital teknolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte dijital boyuta da taşınır.

Foucault, bu sistemin artık hayatın diğer alanlarında da uygulanabildiğini, hatta insanları farklı kategorilere ayırmak için kullanılabileceğini savunarak panoptisizm kavramını geliştirmiştir (Kesim Güven, 2007: 92). Panoptisizm kavramı ile birlikte panoptikon modeli ve gözetim biçiminin geçirdiği dönüşüm kavramsal bir zemine oturtulmuş olur.

Süper- Panoptikon kavramı teknolojik gelişmeler ve gözetim olgusunun yaşamın her alanında etkin olmasından dolayı panoptikon kavramı yeterli kapsayıcılığı gösteremeyeceğini fark eden Mark Poster tarafından bulunur. Poster’a göre bu sanal dünyada bedenler şebekelere, veri tabanlarına, enformasyon

koridorlarına tespih tanesi gibi dizilir. Böylelikle bedenler adeta enformatik olarak ipe geçirilir. Tüm bu enformasyon depolayan sistemler sayesinde artık gözlenmekten kaçabilecek ya da etrafında bir direniş oluşturabilecek bir alan kalmamıştır. Çünkü her kredi kartı kullanımı ve her satın alma eylemiyle verilen verilerle bireyler, süper-panoptikonu oluşturur. Süper-panoptikon, panoptikon modelinden tek bir fark ile ayrılır. Sözü edilen bu fark ise depoya veri sağlayan gözetim altındaki kişinin gözetimde birinci ve gönüllü bir unsur haline gelmesidir (Bauman,2021:55). Gözetlenme konusunda bireylerin gönüllülük esasına dayalı anlayışı sonucunda bu kişiler verilerini, kendi rızalarıyla başkaları tarafından elde edilmesinde rol oynarlar.

Süper-panoptikon toplumunda hem az sayıdaki kişi çoğunluğu izler hem de çoğunluk azı izler. Örneğin interneti kullanan bir kişi sitelerden mal veya hizmet satın alabilir. Bu durumda ekonomik iktidar alışverişi yapan kişinin tercihlerini izler, onu tanımlar, sınıflandırır ve değerlendirir. Diğer yandan gözetlenen kişi başka insanları sosyal medyada gözetim altında tutabilir. Buna karşılık kendisi ile ilgili içerikleri diğer kullanıcılarla paylaşır. Tüm bu süreç sonunda bir paylaşım ağı gelişir. Herkes birbirini görür, izler, okur, işitir. Üstelik cep telefonları gibi taşınabilir yeni medyalar sayesinde anlık paylaşım yapabilme imkânı bulunur, göstermek ve görülmek temel bir davranış haline gelir (Öztürk, 2013: 140). Dijitalleşmenin sonucunda ortaya çıkan yeni medya araçları ve dijital medya ortamları, bireylerin statü elde etme ve gözetlenme ihtiyacı duyarak mahremiyetini kaybettiği bir alan haline gelir. Bireylerin bu durumlarından yararlanan çok uluslu şirketler bireylerin verileri üzerinde sistematik gözetim gerçekleştirir. Gözetim sonucunda elde edilen veriler ise bu şirketler tarafından çıkarları doğrultusunda kullanılır. Böylece sözü edilen şirketler elde edilmesi oldukça maliyetli olan veriyi bireylerden gönüllü olarak ücretsiz bir şekilde sahip olurlar.

Sinoptikon kavramı ise çok olanın az gözetime tabi tutmasına dayalı bu model genellikle televizyon yayıncılığında görülen bir denetim mekanizmasıdır. Bu kavram ilk kez 1997’de Norveçli sosyolog Thomas Mathiesen tarafından kullanılır. Bu gözetim sürecinde televizyon karşısındaki bireyler oturdukları yerden mekân değişikliği sağlanmadan onların siber uzaya çekilmesi sağlanır. Bu koşullarda ekrandaki insanların hayatları üzerinde gözetim sürecine tabi tutulmuş olur. (Toktaş,2012:53). Bu gözetim türü ile verilebilecek en etkili örnek ise Jim Carrey’nin başrolünde olduğu Truman Show filmidir. Bu filmde televizyon karşısında insanlar bir bebeğin doğumundan yetişkin olma sürecini gözetleme şansına sahiptir. Bu şekilde çoğunluk, bir kişinin hayatını canlı yayında gözetleme olur. Gözetlenen kişi ise gözetlendiğini uzun zaman farkına varmaz. Sinoptikon modelinde ayrıca baskı sözü konusu değildir. İzleyiciler gözetleme yapmaları için yönlendirmeye tabi tutulur (Çakır,2014: 396- 397). Bu bilgilerden yola çıkılarak bu toplum modelinde baskı yapılmayan, manipülasyon ve kışkırtmalarla televizyonda başındaki kişiyi gözetime yönlendiren bir yapıya sahip olduğu sonucuna varmak mümkündür

Omnitikon modeli ise Sinoptikon'dan daha geniş kapsama sahip küresel çaplı bir modeldir. Bu kavram ilk kez 2004 yılında Jeffrey Rosen'ın Çıplak Kalabalık isimli kitabında yer alır. Bu gözetim toplumu biçimi, sinoptikon modelinden farklı olarak herkesin, herkesi, her anda, her yerde gözetlediği bir yapıya sahiptir. Böyle küresel boyutta gözetlemenin mümkün hale gelmesi internetin bulunmasıyla mümkün olur. İnternetin yanında yeni medyanın alt dallarından birisi olan sosyal medya platformları, küresel gözetimi oldukça kolay hale getirir. Omnitikon modelinde de gönüllülük esastır. Bu modelde gözetim herkes birbirini gözetleyebileceği siber bir ortamda gerçekleşir. Kullanıcılar bu sanal ortamda diğer kullanıcıların dijital ortamdaki içeriklerine erişmek ve çeşitli yollarla etkileşimde bulunmak suretiyle gözetim işlemini icra ederler. Bu durum gözetimde dijital ortamların daha baskın hale geldiğinin ve gözetim yöntemlerinde bir artış yaşandığının kanıtı niteliğindedir.

Gözetim toplumunun geçirmiş olduğu dönüşümü şu şekilde özetlemek mümkündür: İktidarın denetleyiciliğinin yerel düzeyde kaldığı panoptikon ve süper- panoptikon toplumundan, daha küresel bir denetleme ve gözetleme kültürüne geçmeyi ifade eden, çoğunluğun azınlığı gözetime tabi tuttuğu sinoptikon toplumuna, Sinoptikon toplumundan, gelişen teknoloji ile birlikte, herkesin herkesi gözetleme imkânına sahip olduğu omnitikon toplum yapısına geçiş yapılır (Okmeydan,2017:61). Gözetim olgusunun tarihsel süreçte uğradığı dönüşümün aşamaları bu şekildedir. Bu dönüşüm sürecindeki en etkili parametre ise yaşanan teknolojik gelişmelerdir. Günümüzde dijitalleşme ile enformasyon ve yapay zekâ teknolojilerindeki gelişmeler, gözetimin yaşamın her alanına yayılmasını sağlamış durumdadır. Teknolojide meydana gelen gelişmelerin bu hızda gerçekleşmeye devam etmesi durumunda Dünya'nın küresel bir gözetim alanı haline gelme olasılığı oldukça yüksektir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Gözetim olgusu teknoloji ve toplum kavramları ile ilişki içerisinde olduğundan doğal olarak sinema içerisinde kendine yer bulur. Günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelen gözetim, filmlerde sıklıkla ele alınan bir konudur. Bu araştırmanın amacı Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminin içerisinde yer alan gözetim toplumuna dair bulguların yapılacak analiz sonunda ortaya çıkarmak ve bu bulgular ışığında gözetimin toplumdaki yaşama etkisinin çalışmada yer verilen filmin üzerinden ortaya çıkarılmasını sağlamaktır. Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminin bu çalışma için seçilmesinin nedeni çalışma için gerekli kriterlere sahip olması bir de literatür taraması sonucu bu film üzerinde gerçekleştiren herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlanmaması bu filmin örneklem olarak belirlenmesinde etkili olur. Bunun yanında Güney Kore sinemasında gözetim toplumu ile ilgili bakış açısının saptanması gerçekleştiren bu çalışmanın önemini daha da arttırır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılır. Bu yönteminin tercih edilmesi araştırmanın konusu ile doğrudan ilişkilidir. Araştırma Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminde yer alan gözetim toplumuyla ilgili bulguların açığa çıkarılmasıyla ilgili olduğundan, bu bulguların açığa çıkarılması adına içerik analizi tercih edilir. Bu metodoloji türü röportajlardan, haberlere, televizyon ve radyo programlarından filmlere, tüm iletişim biçimlerinde kullanılabilir. Bu çerçeveden yaklaşıldığında içerik analizi ele alınan öznenin salt görünen içeriğini değil, görünenin ardındaki içeriği de inceleme konusu yapar. Bu araştırma yönteminde metnin tema ve içeriği birincil okumayla, bağlam dokusu ise ikincil okumayla irdelenir ve analizi bu doğrultuda gerçekleştirilir (Marriying,2000:2). İçerik analizi ile gözetim ile ilgili sahnelerin tespitinin yapılması sonrasında bu sahnelerin gözetim toplumu ile olan ilişkisi ortaya koyulacaktır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Araştırmanın merkezini Cho Ui-seok'un yönetmenliğini üstlendiği Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) oluşturur. Yönetmenin diğer filmleri çalışma açısından uygun niteliklere sahip olmadığından çalışmanın dışında tutulur. Çalışmanın kapsamı Gizli Takip(Gam-si-ja-deul) ile sınırlı tutulur. Filmin analizi sırasında gözetim toplumuna dair bulguların var olduğu düşünülen sahnelerin üzerinde durulması planlanır.

Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırma evrenini Cho Ui-seok adlı yönetmenin dört uzun metrajlı filmi oluşturur. Bu filmlerin isimleri sırasıyla Ildan dwieo (Verileri Açtıktan Sonra), Joyong-han saesang (Sessiz Düşünceler), Gam-si-ja-deul (Gizli Takip) ve Ma-seu-teo (Usta) dır. Bu filmler içerisinden yapılan ön araştırma neticesinde sadece Gizli Takip filminin çalışmanın gereklerine uyduğu görülür. Bu nedenle çalışmada örneklem olarak sadece Gizli Takip filmi yer alır.

Araştırmanın Soruları

Araştırma, evrenine dâhil edilen Gizli Takip filmi üzerinden gözetim olgusunun toplumsal yaşam üzerinde ne tür etkileri olduğu araştırılır. Bu bağlamda araştırma aşağıdaki sorulara cevap arar.

- Filmde yer alan gözetim olgusuna ait bulgular nelerdir?
- Gözetim olgusuna ait bulgular film içerisinde ne şekilde yansıtılır?
- Film içerisinde yer alan gözetime dair bulguların gerçek hayattaki yansımaları nelerdir?

Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu araştırma için veri toplanması adına ilk olarak gözetim olgusu üzerine sistematik bir literatür taraması gerçekleştirilir. Sonrasında örneklem olarak belirlenen filmin gözetim olgusu bağlamında analizi yapılır. Bu analiz gerçekleştirilirken birisi ön izleme birisi de asıl izleme olmak film iki kez izlenir. Filmin

izlenmesi esnasında gözetim toplumunu yansıtan sahnelerin süreleri not edilerek araştırmanın veri toplama süreci tamamlanır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Film den izleme aşaması sonrası seçilen sahnelerin ilk olarak betimsel analizi yapılır. Böylece sahne içerisinde nelerin yer aldığı ve ne tür olayların gerçekleştiği saptanmış olur. Sonrasında seçilen sahneler gözetim toplumu bağlamında analiz edilir. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular gerçek yaşamla ilişkilendirilerek gözetimin günümüz toplumlarındaki konumunu ve bu olgunun toplumsal yaşamda yarattığı etki ortaya çıkarılmış olur.

Araştırma Bulguları

Araştırma doğrultusunda yapılan literatür taraması ve araştırma evreninden örneklem olarak seçilen film den elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla maddeler halinde verilmiştir.

- Kamusal alanlarda kameralarla gözetimin yapıldığı tespit edilir. Metro, sokak kısacası filmde kamera ile donatılan her alan güvenlik kaygısıyla yerleştirilmiş olsa da bir toplumsal kontrol mekanizması olarak film içerisinde yer aldığı gibi günlük hayatta da iktidarlar için vazgeçilmez gözetim araçlarından birisidir. Film içerisinde bireyler sürekli kamera görüntülerinde yer almaları şeklinde izleyiciye sunulur. Ayrıca görüntülerde yer alan tarih ve saatler, gözetimin sadece fiziksel olarak değil zamansal bağlamda da gerçekleştirildiğini ortaya koyar. Film aracılığı ile ortaya koyulan bu durum özgür olduğunu düşünen bireylerin aslında monitörlere hapis bir şekilde yaşadıklarının göstergesidir.
- Kameranın var olmadığı ya da görüntü alamadığı yerlerde filmdeki antagonist karakterler toplumsal huzuru bozan ve toplum tarafından suç olarak kabul edilen eylemleri gerçekleştirmeyi başarır. Kamera bu anlamda iktidar için varlığını sürdürmesi ve toplumsal kontrolü sağlaması için vazgeçilmez bir aygıttır. Kameralar bir anlamda iktidarın varlığını toplumdaki bireylere hissettirir. Kameraların olmadığı bir yerde iktidar kör hale gelir toplumsal kontrolü ve denetimi gerçekleştiremez duruma gelir.
- Panoptikon toplumunun temsili film içerisinde yer alır. Filmin kötü karakteri gökdelenin tepesinden aşağıda insanları gerek çıplak gözle gerekse dürbünle gözetler. Bu sahneler bir anlamda panoptikon toplum modelini temsil eder. Yüksek bir yerden insanla gözetlenmesine karşın insanlar gözetlendiklerinin farkında değildir.
- Film içerisinde dinleme şeklinde bir gözetim gerçekleştirilir. Banka soygunu sahnesinde baş kötü karakter polis telsizini gizli bir şekilde dinler. Bu şekilde hem polislerin durumu hakkında veri

elde eder. Hem de polisleri kontrol altına tutmuş olur. Gözetim toplumunda dinleme eylemi gerek bilgi almak gerekse tecimsel kaygı ile gerçekleştirilir

- Gözetim toplumunda kameralar aracılığıyla elde edilen veriler bireylerin haberi olmaksızın depolanıp, saklanabilir. Filmde yer alan bir sahnede hırsızların hard diskleri çaldıkları gözlenir. Bu eylemin sebebi kameralar tarafından görüntülenen hırsızlar dijital iz bıraktıklarının bilincinde olmalarıdır. Hard diskleri giderken yanlarında götürmelerinden arkalarında hiçbir iz bırakmamak istedikleri anlaşılır. Gerçek yaşamda ise durum çok ayrı bir boyuttadır. Başta kamusal alanda olmak üzere kameralar her yerde insanların görüntülerini kaydeder ve depolar. İnsanlar ise güvenlik kameralarının varlığından güvenlik hissi sağlamasından dolayı oldukça mutludurlar. Günümüz toplumundaki bireyler açısından düşünüldüğünde insanlar gözetimi içselleştirilmiş durumdadır
- Filmi içerisinde fiziksel gözetim gerçekleştirilir. Filmin ana teması izleme ve takip üzerinedir. İfade edilen bulgunun filmin genelinde defalarca yer verildiği, yapılan analiz sonucunda ortaya çıkarılır. Sürekli bir fiziksel gözetim ve takip hali sürekli gözetleme ihtiyacı hatta bunu paranoya haline getiren toplum yapısını yansıtır.
- Filmin intro sahnesi gözetim toplumunun bir temsilini sunar. Çok sayıda monitör bir araya gelerek dünya şeklini anımsatan bir şekil ortaya çıkarırlar. Bu sahne dünyada herkesin gözetlendiği mesajını içerisinde barındırır. Günümüz teknoloji çağında küresel gözetim gerçekleştirilir. Dünya’da var olan her bir birey sözü edilen gözetim ağının bir parçası konumundadır.
- Takip İzleme Merkezi’ndeki süper panoptikon toplumundaki iktidarı temsil eder. Sözü edilen yerde birçok kamera izleme monitörü mevcuttur. Toplumsal denetimin ve kontrolü sağlanması amacıyla tüm ülkenin için kameralarla gözlendiği filmde, bu işlemi gerçekleştiren kurumun gözetleme kulesiyle, kurum içerisinde gözetimi gerçekleştiren kişilerin de gözetleme kulesinin ardındaki iktidarla ilişkilendirmek mümkündür. Güvenlik ve toplumsal huzur temelinde gerçekleştirilen gözetimde aranan kişiler dışında toplumdaki diğer bireyler de gözlenir. Gözlendiklerinden habersiz olan bireyler görüntüleriyle kameraya dijital izlerini bırakırlar. Takip İzleme Merkezi’nde olduğu gibi sokaklar başta olmak üzere her yer güvenlik ve toplumsal huzur kavramları öne sürülerek gözlenir. Ancak esas yapılan toplumun denetlenmesinin gerçekleşmesidir. Filmin içerisinde sözü edilen bu kurumda toplumsal denetimi gerçekleştiren bu yapıların temsili niteliğindedir.
- Film içerisinde şüpheli kişiyi tespit etmek amacıyla vücut tanıma sistemi kullanıldığı gözlenir. Kişinin kamerada yer alan görüntüsüne göre analizi gerçekleştirip eşleştirme yapan bu sistem

teknolojik gelişmelerin gözetimin günümüzde geldiği boyutun kanıtı niteliğindedir. Bu sistemin başka bir yönü de kamerada görünen kişi ile ilgili olan verilerin ilgili kişinin rızası olmadan elde etmeyi olanaklı kılmasıdır. Günümüzde yaşanan kişisel bilgilerin veri tabanlarında kişinin rızası olup olmadığı fark etmeksizin saklanması film içerisinde yer alan sahne ile ilişkilendirebilir. Dijitalleşmenin sonucunda ortaya çıkan yeni medya teknolojilerinin alt dallarından birisi olan sosyal medya platformları kişisel verileri çeşitli yöntemlerle elde edip, depolayıp ticari amaç başta olmak üzere çeşitli amaçlarla kullanırlar. Bu bakımdan dijitalleşmenin var olduğu yerde kişisel verilerin gizliliği ve güvenliği garanti altında değildir.

- Filmde kişilerin takibi ve konumlarının bulunması amacıyla GPS sinyalleri aracılığıyla dijital gözetim gerçekleştirilir. Takip İzleme Merkezi film içerisinde şüpheliler dışında kendi adamlarını da adım adım izler. Filmde yer alan bu sahnelerle anlatılmak istenen, günümüz teknoloji çağında herkesin gözetlenmesinin mümkün olduğu ve insanların bu gözetim ağından saklanacak yer olmadığı sorunsalıdır. Her ne kadar yararlı yönleri olsa da GPS aynı zamanda en çok yararlanılan gözetim araçlarından birisi durumundadır.
- Gözetim toplumunda bireylerde sürekli bir gözetleme ihtiyacı hâkimdir. Filmde gece vakti meydana gelen soygunda gökdelenin tepesinde bulunan soygunun basındaki kişi etrafı gece görüşlü dürbünle gözetlerken bir binadan kendisinin fotoğrafının çekildiğini fark eder. Bu sahne tamamen günümüz toplumlarında görülen gözetim kültürüyle yakından ilişkilidir. Bu kültür oluşumu teknolojiye meydana gelen dijitalleşmenin bir sonucudur. Mikro bağlamda ve yerel düzeyde gözetim önceden var olan bir kavramdır. Dijitalleşme süreci ve yeni medya teknolojilerinin dünyada yaygınlık kazanması, dijital bir gözetim kültürü oluşmasına neden olur. Özetlenecek olursa dünya herkesin herkesi gözetleyebileceği bir yer haline gelir.
- Filmde asansörün düğmesinden parmak izi örneği alınan bir sahne vardır. Parmak izi özellikle suçluların bulunmasında etkili bir kanıttır. Bununla birlikte bireylerin parmak izleri veri bankalarına kaydedilir. Günümüzde kimlik kartı başta olmak üzere çeşitli alanlarda vatandaşların parmak izleri alınarak dijital ortamlara aktarılır. Tüm bu işlemler sonunda parmak izi kimliği kişiden bağımsız bir hale gelir. Film içerisinde şüphelinin tespiti için sistemde karşılaştırmak için alınan parmak izi örneği günümüzde dijital gözetimin gerçekleştirilmesi için başvuru yollarından birisidir.
- Gözetim için gizli kamera kullanılır. Gizli kamera genel olarak suçluların takip altına alınması için kullanılan bir yöntemdir. Suçlu olduğu düşünülen kişi bir anlamda gözetim altında tutulur. Gözetim toplumu bakımdan filmdeki bu sahneler irdelendiğinde kamera ile gözetimin boyutu daha da genişler. Kameralar açık bir şekilde kamusal alanlara hatta mahrem alan diye

sınıflandıran yerlere girerek gözetim amacıyla kullanılır. İnsanlar kameraları görmelerine rağmen güvende olma algısı oluşturmalarından dolayı gözetlenme hissine kapılmazlar. İnsanların bu güvende olma hissini rahatlığına karşın güvenlik kameraları iktidarın toplumu gözetim altına alarak toplumsal denetim ve kontrolü sağladığı bir aygıt olarak işlevini yerine getirir.

- Cep telefonu sinyalleri aracılığıyla gözetim gerçekleştirilir. Filmde soygunun başındaki kişinin yakalanması adına cep telefon sinyalleri yoluyla takip edildiğini işaret eden sahneler tespiti edilir. Gözetim toplumu içerisinde cep telefonu aracılığıyla yapılan gözetim ise filmde gerçekleştirilmiş olan gözetimden daha kapsamlıdır. Gözetim toplumda cep telefonu sinyallerinden konum belirleme dışında başka amaçlar içinde kullanılır. Bunlar arasında ticari kullanım amacı ön plana çıkar. İnsanların konuşmaları, mesajları ve sosyal medya üzerindeki eylemlere dair verileri çok uluslu şirketler kayıt altına alır, depolar ve ticari amaçla diğer şirketlere satar. Böylelikle verileri elde eden şirketler veri madenciliği yoluyla bilgileri işledikten sonra reklam stratejilerini bu verilerden yola çıkarak oluşturmaya öncelik verir. Örnek olarak sosyal medya platformları kişilere özel olarak elde edilen verilere dayalı şekilde kullanıcıların karşısına çıkarılır. Cep telefonlarının dijitalleşmesi bir anlamda bu tür telefonlara sahip olan tüm bireyleri birer gönüllü veri sağlayıcı konumuna getirir.

Sonuç ve Değerlendirme

Gözetim olgusu, teknolojik gelişmelerin büyük bir hızla gerçekleştiği günümüzün dijitalleşen dünyasında yaşamın her alanına yayılmış durumdadır. Tarihsel süreç boyunca çeşitli amaçlar için kullanılan gözetim, yaşanan teknolojik ve toplumsal gelişmeler neticesinde dönüşüme uğrayarak daha karmaşık bir olgu haline gelir. Günümüzde ise gözetim, herkesin birbirini gözetleyebileceği, gözetlenen gözetleyene dönüştüğü küresel ölçekte bir yapı halini alır. Bu çalışma Gizli Takip adlı filmdeki gözetim toplumu ile ilgili olan bulguların ortaya çıkarılarak, bu bulguların film içerisinde ne şekilde yansıtıldığının çözümlenmesi sonucu elde edilen verilerin gerçek yaşamda var olan gözetim toplumuyla olan bağlantısını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilir. Çalışmanın gerçekleştirilmesi adına ilk olarak gözetim olgusu üzerine sistematik bir literatür taraması gerçekleştirilir. Böylece çalışma için gerekli olan kuramsal zemin oluşturma aşaması tamamlanmış olur.

Kuramsal zeminin oluşturulması bakımından ilk olarak gözetim olgusu kuramsal bir çerçeve içerisinde ele alınır. Gözetimin ortaya çıktığı ilk zaman diliminden itibaren yaşadığı dönüşüm ve bu olgunun özellikleri hakkında bilgiler verilir. Sonrasında gözetim ile ilgili verilmiş olan bu genel bilgilerden sonra bu olgu ile ilgili çeşitli kuramsal yaklaşımlara yer verilir. Bu kuramsal yaklaşımlarda Marx gözetimi emek, işçi, işveren ve üretim kavramları üzerine temellendirilirken, Weber ise gözetim olgusunu

iktidarın toplumsal denetim mekanizması olarak bürokrasi ile ilişkilendirir. Foucault ise Bertham'ın panoptikon hapishane modelini toplum üzerinde uygulayarak gözetim toplumu kavramını ortaya atar. Düşünür bu modelin iktidarı otomatikleşmiş bir yapı haline getirdiğini savunur. Foucault'a göre burada önemli olan noktanın gözetlenmekten çok gözetlenme hissini bireylere aşılması ve sürekli gözetlenme üzerine bir algı yaratılmasıdır. Düşünür bu yolla iktidarın varlığını koruyup, sürekliliğini sağlayacağını aynı zamanda toplumsal denetim mekanizması yoluyla toplumsal kontrolü elinde tutacağını savunur.

Panoptikon toplumu ile ilgili özellikler ele alındıktan sonra sırasıyla süperpanoptikon, sinoptikon ve omniptikon kavramları ele alınır. Aslında bu kavramların her biri panoptikon toplumunu ifade ettiği görülür. Bu kavramları panoptikon modelinden ayıran nokta ise teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler neticesinde gözetim toplumu dönüşüme uğrar. Panoptikon toplumu geçirdiği dönüşümler neticesinde yukarıda yer alan bu üç kavramla kategorize edilir. Süper- Panoptikon, panoptikon toplumunun daha geniş versiyonudur. Bu modelle birlikte gözetim olgusu dijital boyuta taşınır. Güvenlik kameraları, bankacılık sistemleri bu toplum modelinde uygulanan gözetim aygıtlarına örnek olarak verilir. Sinoptikon ise çoğun azı gözetlediği bir toplum modelidir. Bu modelde yer alan gözetleme türünde ise bireylerin mekân değiştirmeden siber uzaya çekilerek televizyonda yer alan kişilerin hayatını gözetlemesi sağlanır. Gönüllülük esasına dayalı bu gözetleme biçimi daha çok bireylerin yönlendirilmesiyle gerçekleştirilir. Omniptikon toplumunda ise herkesin herkesi, her an gözetleyebileceği bir ortam oluşur. Yeni medya teknolojilerinin bu toplum modelinin oluşmasında etkisi oldukça fazladır. Omniptikon ile birlikte herkes herkesi gözetleyebilme imkânına sahip olduğundan dolayı bir anlamda gözetim küresel boyuta taşınır. Böylece iktidar, toplumsal denetim ve kontrolü sağlayan etkinliğini yitirmiş olur Yaşanılan bu dönemin en büyük gücü olan bilgi ve bilgiye erişim gücü çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştirilir. Verileri elde eden ve bu verileri tecimsel amaçlı kullanan bu şirketler iktidarların denetim ve kontrol güçlerini kırmaya başarırlar. Ayrıca yaygınlaşan teknolojik araçlar vasıtasıyla gözetim herkes tarafından normalleştirilmiş durumdadır. Teknolojinin gelişmelerin çok hızlı bu dönemde buna paralel olarak gözetimin gerçekleştirilme imkânının küresel boyutları için tedirgin edicidir. Gelecek dönemlerde gözetim imkânının sınırlarının ne olacağı konusu tahmin edilemeyecek kadar muğlaktır.

Çalışmanın kuramsal zemininin oluşturulmasından sonra bir araştırma modeli oluşturulur. Araştırmanın amacı ve önemi ifade edildikten sonra araştırmanın yöntemi belirtilmesinden sonra bu yöntem hakkında bilgi verilir. Gözetim toplumuyla ilgili bulguların açığa çıkarılıp bu bulguların filmdeki gözetim toplumunun temsil ediliş yönü ve gerçek hayattaki toplumsal yaşama etkileri bağlamında ele almayı amaçlayan bu çalışma literatüre özgün bir bilimsel çalışma kazandırılması açısından önem taşır. Gerçekleştirilen bu araştırma için metodoloji olarak içerik analizi tercih edilir. Çeşitli medya içerik

türlerinin analizinde kullanılan bu nitel yöntem görünenin ardındaki görünmeyeni ortaya çıkarılmasını sağlar. Sonrasında araştırma evreni ve bu çalışma için seçilen örneklem belirtilir. Araştırma evreni olarak Cho Ui-seok adlı yönetmenin uzun metraj filmleri belirlenir. Çalışma için belirlenen araştırma evreninden sadece Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filmi örneklem olarak seçilir. Bunun nedeni örneklem olarak seçilen filmin çalışmanın nitelikli bir şekilde sürdürülmesi adına gerekli verilere sahip olmasından ileri gelir. Araştırmanın verilerin toplanma ve analiz süreçlerinden bahsedildikten sonra filmin analizi sonucu elde edilen bulgular maddeler halinde listelenir. Elde edilen bulgularda film içerisinde çeşitli aygıtlarla gözetim yapıldığı saptanır. Bu aygıtların arasında kamera, cep telefonu sinyalleri GPS teknolojisi vardır. Genel olarak bakıldığında film içerisinde panoptikon ve süper panoptikon gözetim toplum modelleri olarak ön plana çıktığı görülür. Panoptikon modelinin temsili soygun liderinin gökdelenden aşağı gözlemesiyle yansıtılır. Filmdeki süper-panoptikon modelinin temsili güvenlik kameralarının yanında vücut tanıma sistemleriyle sağlandığı gözlenir. Kamerada yer alan insanların görüntülerini yapay zekâ aracılığıyla analizi gerçekleştirilerek tahmini bir insan profili çıkaran bu sistem, kişilerin fiziksel görüntüleriyle ilgili dataları onların haberi olmadan dijital ortama aktarılıp analizini gerçekleştirilmesi süper- panoptikon toplumundaki gözetimin boyutlarını ortaya çıkarır. Film süresince hâkim olan kameranın gözetim gücünün bazı sahnelerde bir anlığına da olsa yitirdiği gözlenir. Bu sahnelerde genel olarak toplumsal normları ve huzuru sekteye uğrayan eylemler gerçekleştirilir. Filmin vermek istediği iktidarın toplumsal kontrol ve denetim gücünün toplum üzerinde gözetimi gerçekleştirebildiği sürece var olmasının mümkün olduğudur. Günümüzdeki omniptikon toplumuyla birlikte iktidar, internet ve yeni medya teknolojilerinin hayata girmesiyle gözetim gücünü kaybeder. İçinde bulunulan enformasyon çağında gözetim gücü çok uluslu şirketlerin eline geçmiş durumdadır. Bu şirketler başta sosyal medya platformları olmak üzere kişilerin sözü edilen dijital ortamlardaki verilerini ve bu ortam üzerinden yapmış oldukları hareketlerinin gözetimini gerçekleştirip elde ettikten sonra bu verileri depolayıp saklarlar. Saklanan bu veriler çok uluslu şirketler tarafından tecimsel fayda ön planda tutularak başka şirketlere satılır. Bireylerin gerek bu platformların sunmuş olduğu sözleşmeler için yeterli dikkati sağlayamamaları gerekse bu platformların kullanıcılar üzerinde verilerinin gizliliği ve güvenliği konusundaki yaratmış oldukları algı, bu şirketlerin elde ettikleri kişisel verilerde artış yaşanmasına neden olur. Çok uluslu şirketler, kullanıcıları sadece ham veri olarak görmelerinden dolayı yapmış oldukları gözetimin etik dışı olduğunu göz ardı ederler. Çok uluslu şirketlerin yapmış olduğu dijital gözetim ve veri gözetiminin etikliğine dair tartışmalar günümüzde de sürdürülmeye devam eder. Gerçekleştirilen çalışma sonucunda Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filminde yaratılan evrenin gözetim toplumunun mikrokosmosu olduğu sonucuna varılır. Film içerisinde gözetim toplumuyla ilgili olarak panoptikon ve süper- panoptikon toplumunun özelliklerine yer verildiği saptanır. İlk bakışta aksiyon ve suç filmlerinin kodlarını barındıran filmde gözetim olay örgüsünün ilerlemesi ve en sonunda

soyguncuların cezalandırılması için gerekli bir aygıt olarak görülebilir. Ancak filmde görünen durumdan çok daha fazla veri vardır. Gizli Takip (Gam-si-ja-deul) filmi sürekli kameralara yer vererek gözetimi bir anlamda olumlar. Buna karşın güvenlik kameraları suçluların tespit etme amacıyla kullanılsa da kameranın görüntülerinde başka bir insanlarda yer alır. Ana teması suçluyu takip sonucu yakalamak olan bu filmde film evreninin içerisinde yer alan herkes gözetimin bir parçası haline gelir.

Bu çalışmada elde edilen bir başka sonuç ise Güney Kore'nin gözetim toplumuna bakışı ile ilgilidir. Çalışma için bu filmin seçilmesinin nedenlerinden birisi de sözü edilen ülkenin gözetim toplumu ile ilgili bakış açısının ortaya çıkmasını sağlar. Çalışmada Güney Kore sinemasından bir filme yer verilmesi de ülkenin sahip olduğu teknoloji kültürüdür. Güney Kore teknolojik gelişim konusunda inanılmaz boyutlarda bir hıza sahiptir. Bu durum ülkede çok güçlü bir teknoloji kültürünün doğmasına neden olur. Teknolojinin bu kadar etkin bir şekilde varlığını sürdürdüğü ülkede gözetimin boyutu da doğal olarak daha büyük olacaktır. Ülkede teknolojinin ileri düzeyi hemen her alanda dijitalleşmeye gidildiğinden rahatlıkla anlaşılabilir. Güney Kore'nin sahip olduğu yüksek teknoloji kültürü bir anlamda toplumu teknolojinin kontrolü altına girmesine neden olur. Bu durum Güney Kore toplumunda yer alan her bir bireyin zihninde günlük yaşam içerisinde yer alan hiçbir teknolojinin zararlı olamayacağı yönünde bir algı oluşmasına neden olur. Güney Kore'nin gözetim toplumuna olan bakış açısı net bir şekilde aktarılır. Filmde genel olarak güvenlik kameraları üzerinden aktarılan bu anlayış güvende olma isteğiyle ilgilidir. Her yerde gözetleyen varlığını hissettiren güvenlik kameraları, film boyunca suçluların yakalanması için yararlanılan bir araç olur. Kameranın olmadığı ya da otoparktaki bir arabanın patlama sahnesinde olduğu gibi kameranın görüntü almada problem yaşadığı anda film içerisinde hep bir sorunla karşılaşılır. Filmin bu bakımdan vermek istediği mesaj Güney Kore'nin toplumsal algısıyla uyum içerisinde. Bu mesaj güvende olmak ve bireylerin yaşamlarının sorunsuz bir şekilde sürdürmesi adına güvenlik kameraların gerekliliğini savunur. Güvenlik kameraların olmadığı yani devletin varlığının hissedilmediği durumda bireylerin güvende hissederek yaşamlarını sürdüremeyeceklerini ve toplumda kaosun hâkim olacağını öngörür. Yapılan analiz sonucunda filmin alt metninde farklı bir mesaj olduğu saptanır. Toplumdaki huzuru ve güvenliğini sağlama amaçlı kameralara gerek duyulduğunu ileri süren erki elinde bulunduranlar aslında bu gözetim araçlarını toplumsal denetim ve kontrolü sağlamak ihtiyacıyla kullanırlar. Toplumda yer alan bireyler ise gözetime tabi tutulduklarının farkında olmadan güvende olma hissinin verdiği rahatlıkla yaşamlarını sürdürmeye devam ederler.

Gözetim olgusunun ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar olan süreç içerisinde uğradığı dönüşüm çalışma içerisinde yer verilen aşamalar sonucunda gerçekleşir. Ele alınan bu olgu insanlığın geçirdiği teknolojik, toplumsal vb. gelişmeler neticesinde günümüzdeki halini alır. Bu durum gözetim için kullanılan araçlar içinde geçerlidir. Çalışma içerisinde bahsedilen gözetim araçlarının yanı sıra VR teknolojileri akıllı saat, kameralı gözlük, akıllı ev aletleri gibi teknolojik aygıtlar hayatın her alanında

kolaylık sağlamalarına karşın sahibi oldukları kişiler üzerinde gözetim gerçekleştirip verilerini elde ederler. Bahsedilen bu durumun özünü teknolojinin kendi içerisinde barındırdığı dikotomi oluşturur. Özellikle küreselleşme teknolojik gelişmelerdeki değişim hızı bugün hayal edilemeyecek boyutlara ulaşır, Yakın gelecekte ve ötesinde teknolojik değişimlerin daha da hızlı olacağı düşünüldüğünde gözetim anlayışının ve gözetimi için kullanılan aygıtların dönüşümü de aynı doğrultuda olması beklenen bir durumdur. Bugün dahi herkesin birbirini her an gözetime tabi tutabildiği bir ortama sahip olan Dünya, öngörülen koşulların gerçekleşmesi durumunda mahremiyet kavramının tamamen ortadan kalktığı bir küresel dijital gözetim alanı haline gelecektir.

Kaynakça

Bauman, Z. (2021). “Küreselleşme”. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2015). “Özgürlük”. çev . Kübra Eren,İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çakır, M. (2014). “Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü”. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Çatalbaş,S. & KAYA,B.(2017). “Gözetim Toplumu ve Distopik Filmlerde Göz’ün İktidarı: The Lobster ve Equilibrium Filmlerinin Analizi”. Online Academic Journal of Information Technology,Cilt:8,Sayı:30, 21-44. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.002.x>

Dolgun, U. (2005). “İşte Büyük Birader”. İstanbul: Hayy Kitap.

Marx, K. (1975).” Kapital”. çev. Alaattin Bilgi, Ankara: Sol Yayınları

Weber, M.(1996). “Sosyoloji Yazıları” çev. Taka Varlam,İstanbul: İletişim Yayınları.

Özdel, G. (2012, Ocak). “Foucault Bağlamında İktidarın Görünmezliği ve “Panoptikon” ile İktidarın Gözü”.Göstergeleri”. The Turkish Online Journal of Design, Art andCommunication, Cilt 1 (Sayı 2), 22-29. DOI:10.7456/10201100/003

Foucault, M. (1992). “Hapishanenin Doğuşu”. çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Yayınevi.

Kesim Güven, S. (2007). “Gözetim toplumu ve toplumsal meşruiyet”. Doktora Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Krippendorff, K. (2004). "Content Analysis: An Introduction To Its Methodology". New York: Sage Publication.

Okmeydan, S. B. (2017). "Postmodern Kültürde Gözetim Toplumunun Dönüşümü: 'Panoptikon'dan 'Sinoptikon' ve 'Omniptikon'a". Online Academic Journal of Information Technology 8, (30), 43-63. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.003.x>

Öztürk, S. (2013). "Filmlerle Görünürlüğün Dönüşümü: Panoptikon, Süperpanoptikon, Sinoptikon". İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (Sayı 36), 133-151.

Mayring, P. (2000). "Qualitative Content Analysis. ForumQualitativeSozialforschung/Forum: Qualitative Social Research". Art. 201(2), Haziran 2000, <http://nbnresolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204> (Erişim Tarihi 22 Ocak 2024): 1-10

Toktaş, S. A.(2012). "Türkiye'de Dijital Gözetim: T.C. Kimlik Numarasından e-kimlik Kartlarına Yurttaşın Sayısal Bedenlenişi". İstanbul: Alternatif Bilişim Derneği.

Tümürtürkan, M. (2010). "Gündelik Hayatın Gözetimi: Panoptikon toplumu". ETHOS: "Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar", Cilt:2 Sayı:3,1-19.

<https://www.nytimes.com/2013/07/21/books/review/the-panopticon-by-jenni-fagan.html> . (Erişim Tarihi: 25.01.2024)